

واکاوی احساس امنیت زنان در فضاهای عمومی شهر آمل با تأکید بر عناصر کالبدی

لیلا حبیبی* ، عامر نیک‌پور** ، معصومه نجفی***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۷/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۸/۳۰

چکیده

فضاهای عمومی شهری به عنوان یکی از مهمترین بخش‌های شهرها جهت استفاده زنان، تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرند که گاهی نقش عوامل بازدارنده را در استفاده از این فضاها بازی می‌کنند. هدف از این تحقیق سنجش عامل احساس امنیت در فضاهای شهری برای زنان می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش جزء پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی به شمار می‌رود. مطالعات نظری این تحقیق با بهره‌گیری از تحقیقات پیشین و مرور بر ادبیات موضوع، تکمیل و با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته به گردآوری اطلاعات انجامید. سؤالات پرسشنامه شامل ۶۱ سؤال در مورد فضاهای عمومی شهر آمل طراحی و بین ۴۵۰ نفر از پاسخگویان توزیع و تکمیل شد. داده‌های بدست آمده در محیط Spss با استفاده از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف و آزمون کروسکال والیس مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین مؤلفه‌های احساس امنیت و نگرش زنان وجود دارد. همچنین نتایج آزمون‌ها بیانگر این است که در خیابان‌ها و پارک‌ها کمترین احساس امنیت و در میدانی بیشترین میزان رضایت از مقوله امنیت در بین زنان وجود دارد. همچنین تفاوت معناداری میان متغیرهای زمینه‌ای چون سن، تحصیلات، شغل و میزان دفعات استفاده از فضاهای عمومی و احساس امنیت زنان وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: احساس امنیت، زنان، فضای عمومی شهری، آمل

* استادیار گردشگری دانشگاه مازندران، ساری، ایران. (نویسنده مسئول). l.habibi@umz.ac.ir

** استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه مازندران، ساری، ایران. nikpour1551@gmail.com

*** کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، مازندران، ایران. najafi.m92@gmail.com

بیان مسئله

شهرکانون و بستر اصلی رشد و تکامل بشری است. یکی از ضرورت‌های پیدایش و تداوم شهر آرامش و آسایشی است که انسان شهرنشین از سکونت در چنین فضایی بدست می‌آورد. میل به دیدن یکدیگر در یک محیط عمومی و دیدن فضاهای عمومی شهر به عنوان یک مطلوبیت در زندگی شهری به حساب می‌آید که لازمه آن رها شدن افراد از زندگی پردغدغه روزانه و رسیدن به یک آرامش روحی و داخل شدن به فضایی است که راحتی حضور مردم و احساس امنیت در آن تأمین گردد. فضاهای شهری مکان‌هایی هستند که به عموم شهروندان تعلق دارند و منحصر به جنبه کالبدی و فیزیکی نبوده و در حقیقت با حضور انسان و فعالیت اوست که معنا می‌یابد (کاشانی جو، ۱۳۸۹: ۹۶).

به عبارت دیگر، فضاهای باز شهری بستر ارتباطات و تعاملات اجتماعی شهروندان می‌باشند. حضور مثبت افراد در فضاهای باز شهری سطح تعاملات اجتماعی و حس تعاون و شهروندی را ارتقاء می‌دهد. همچنین این فضاها امکان برقراری روابط و برخوردهای اجتماعی، جلوگیری از بروز مشکلات روانی، افسردگی و تقویت اعتماد به نفس را فراهم می‌آورند. امنیت در این فضاهای شهری از مهمترین توقعات برای زندگی مطلوب در شهرهاست. در واقع احساس امنیت به احساس روانی شهروندان از امنیت مرتبط بوده و از این رو موضوعات و مسائل بسیاری را پیرامون خویش در رابطه با تأمین یا عدم تأمین آن به همراه دارد. در این میان درکی که از امنیت در فضاهای عمومی وجود دارد، بر اساس عامل جنسیت، کاملاً متفاوت است. زنان به دلیل آسیب‌پذیری ناشی از محدودیت‌های کالبدی، اجتماعی- فرهنگی و... بسیار بیشتر در معرض احساس عدم امنیت در فضاهای عمومی قرار دارند. از این رو میزان درک از امنیت در فضاهای عمومی بر میزان کیفیت حضور آنان در این فضاها تأثیرگذار خواهد بود.

با در نظر گرفتن حقوق شهروندی کثرت گرا در جامعه مدنی و رویکرد عدالت محور در برنامه ریزی و طراحی شهری، حضور زنان در فضاهای شهری حق مسلم آنان است و زنان نیز همانند مردان باید از شرایط برابر برای حضور در فضای شهری برخوردار باشند. اما با وجود اهمیت و ضرورت حضور آنها در فضای شهری، عوامل متعددی بر کاهش حضور زنان در فضای شهری تأثیر گذار است؛ عواملی مانند طراحی نامناسب فضا که عمدتاً توسط مردان و برای پاسخگویی به نیازهای آنها طراحی می شود و همچنین هنجارهای اجتماعی و فرهنگی حاکم بر رفتار زنان در محیط که منجر به کاهش حضور زنان در فضاهای شهری می شود. یک فضای شهری مناسب تا حد زیادی تأمین کننده امنیت و فضاهای شهری نامناسب، از بین برنده و زمینه ساز انواع آسیب ها و معضلات است (بیات، ۱۳۷۸:۱). بر این اساس لزوم توجه به ارتباط بین آسیب پذیری افراد در فضاهای شهری و طراحی محیط زندگی بیش از پیش آشکار می شود.

زنان در فضاهای مختلف شهری واکنش های متفاوتی از خود نشان می دهند. این واکنش ها تا حدود زیادی به خصوصیات فضایی برمی گردد که در آن قرار می گیرند. قطعاً زنان تجربه زیستی متفاوتی از فضاهای شلوغ و یا بالعکس فضاهای خلوت نسبت به مردان خواهند داشت که در نهایت مفهوم متفاوتی را از امنیت در ذهنشان شکل خواهد داد. هر چند مفهوم احساس امنیت به عوامل زیادی وابسته است اما از منظر عناصر کالبدی که مورد تأکید این پژوهش است می تواند برای زنان بسیار تاثیرگذار باشد. شهر آمل به عنوان یکی از شهرهای استان مازندران در جریان تجربه گذار به وضعیت مدرنی است که خواه ناخواه بخش مهمی از جمعیت خود یعنی زنان را درگیر خود کرده است. با توجه به فرهنگ غالب این شهر که مبتنی بر روابط اجتماعی گسترده افراد در فضاهای شهری می باشد، باعث حضور حداکثری زنان در فضاهای مختلف شهری است.

قطعاً افزایش آگاهی‌های اجتماعی، خودباوری و استقلال زنان در این حضور بی‌تأثیر نخواهد بود. با این وجود با یک مشاهده میدانی ساده می‌توان معضلات و مصائبی که زنان بابت حضور خود در فضاهای مختلف شهری درگیر آن می‌شوند را مشاهده نمود. از این رو برای حل و رویارویی با این مشکلات در شهری چون آمل، باید ابتدا به شناخت و طبقه‌بندی مؤلفه امنیت در فضاهای مختلف آن از نظر کالبدی پرداخت. از این رو پژوهش حاضر در صدد است تا به این تفاوتها در فضاهای مختلف شهری از جمله خیابان، میدان و پارک به عنوان فضاهای عمومی شهری در آمل بپردازد. از این رو سؤالات زیر سعی دارند تا مباحث مطرح شده را مورد بررسی قرار دهند:

- ۱- وضعیت مؤلفه‌های امنیت فضاهای عمومی در شهر آمل چگونه است؟
- ۲- وضعیت امنیت فضاهای عمومی بر حسب ویژگی‌های مختلف چقدر متفاوت می‌باشد؟

چارچوب مفهومی

۱- فضاهای عمومی شهری^۱

فضای عمومی شهری جایی است که در آن غریبه‌ها با هم روبرو می‌شوند و دقیقاً در مقابل فضاهای خصوصی که روابط نزدیک (مانند روابط خانوادگی) در آن وجود دارد، قرار می‌گیرد. فضاهای عمومی بستری برای تبادل اطلاعات و پیام‌ها با دیگرانی است که ممکن است از هر لحاظ متنوع باشند. این فضاها شامل خیابان‌های شهری، پیاده‌راه‌های شهری، پارک‌ها و میدان‌هایی است که از نظر قانونی قابل دسترس همه افراد ساکن در شهر است (Hampton et al, 2014: 49). از نظر فرانسیس تیبالدز^۲ عرصه عمومی به تمام بخش‌های بافت شهری که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند، اطلاق می‌شود. بدین ترتیب خیابان‌ها، پارک‌ها و میدان، شهرک یا شهر

---

1. Public spaces
2. Francis Tibbalds

به ساختمان‌هایی که محصورشان می‌کنند و محدوده‌شان را مشخص می‌کنند، گسترش می‌یابد. در واقع، عرصه‌های عمومی مهمترین بخش از ساختار شهرک‌ها و شهرهای ما هستند، جایی که بیشترین میزان از تماس و تعامل انسان‌ها در آن روی می‌دهد (به نقل از رفیعیان و سیفائی، ۱۳۸۴: ۳).

۲- امنیت

مسئله امنیت و عوامل بازدارنده فضایی و کالبدی شهرها و محلات از موضوعات مهم در برنامه ریزی فضاهای عمومی شهری است. فضاهای عمومی از لحاظ دسترسی و کیفیت حضور برای زنان با توجه به مقوله امنیت، وضعیت متفاوتی به خود می‌گیرد. به نظر می‌رسد که تحرک و جابجایی شهری زنان و مردان در شهر متفاوت از یکدیگر می‌باشد. ساختار شهری همواره زنان را هدایت به نوع خاصی از جابجایی در شهر می‌کند. به همین دلیل است که جان رنه شورت^۱ سیر تکامل فضایی شهر را همیشه جنسیتی دانسته است. میزان دسترسی زنان به انواع عرصه‌های عمومی متفاوت از دیگر گروه‌های اجتماعی می‌باشد و گاهی آنها را تبدیل به رانده‌شدگان از عرصه‌های عمومی می‌کند (علیرضائزاد و سرائی، ۱۳۸۶؛ به نقل از پور احمد و سالاروندیان، ۱۳۹۱: ۵۵). این احساس عدم امنیت در فضاهای عمومی توسط زنان در سایه مجموعه عوامل عینی و ذهنی که در فضاهای عمومی شهری وجود دارد، به تصویر و درکی از امنیت در فضاهای عمومی می‌انجامد که با مردان متفاوت است.

این احساس ترس و عدم امنیت است که برای زنان تعیین می‌کند تا در طول سفرهای شهری خود چه مسیری را انتخاب کنند، به چه مسیرهایی وارد نشوند و از چه وسایل نقلیه‌ای استفاده کنند و این امر الگوهای سفر متفاوتی را برای زنان نسبت به مردان رقم می‌زند (Uteng et al, 2019). میزان فعالیت‌های فیزیکی و استفاده از فضای

---

1. John Rennie Short

عمومی مانند پارک در بین زنان و مردان متفاوت می‌باشد. زنان هم مدت زمان کمتری را در مراجعه هفتگی به پارک داشته و هم فعالیت فیزیکی کمتری نسبت به مردان در پارک دارند (Derose, 2018: 4). همچنین روان‌شناسی زنان در فضاهای عمومی نشان می‌دهد که زنان در فضاهای عمومی حریم فضایی کوچکتری نسبت به مردان دارند (افراد در فضاهای عمومی با فاصله کمتری با زنان می‌ایستند)، زنان در موقعیت‌های پرجمعیت استرس کمتری نسبت به فضاهای خلوت دارند (گاهی عمداً فضای شلوغ را به دلیل احساس امنیت بیشتر انتخاب می‌کنند). گروه‌های زنان نسبت به گروه‌های مردان قلمرو کمتری را در فضای عمومی اشغال می‌کنند (Mozingo, 1989: 40). همچنین ویژگی‌های طراحی پوشش گیاهی به کار برده شده در فضاهای عمومی مانند پارک‌ها نیز بر درک زنان از محیط تاثیرگذار است (Hashiam, 2016).

در این راستا، ولنتاین در سال ۱۹۹۰ ده استراتژی را پیشنهاد کرد که عموماً شامل موقعیت، قابلیت دید به خصوص در ورودی‌ها، نورپردازی، نقاشی دیوارها، پل‌های عبور عابرپاده، کوچه‌ها و راه‌های زیرگذر، منظرسازی، توسعه کف سازی‌ها، کنج‌ها و زاویه‌ها می‌شد. ولنتاین رویکردش نسبت به محیط اجتماعی را بسط داد و گفت: «زنان با حضور بالفعل و بالقوه دیگران احساس امنیت بیشتری می‌کنند زیرا آنها فکر می‌کنند که متخلفین با حضور و مداخله ناظران می‌ترسند، حتی هنگامی که می‌دانند شاهدان نمی‌توانند جلوی رخ دادن جرمی را بگیرند». در واقع، درک یک زن از امنیت به‌طور قوی با اینکه چگونه او در ارتباط با هر دو نوع محیط فیزیکی و اجتماعی اطرافش احساس راحتی می‌کند و آنها را چگونه می‌شناسد ارتباط دارد (مهرآبادی و سجودی، ۱۳۹۴: ۷۰ به نقل از ضابطیان و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۷-۱۱۸).

به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی برای طراحی فضاهای عمومی شهری و سیاست‌گذاری‌های فضایی شهری در بسیاری از مواقع حس امنیت زنان را تأمین نمی‌کند. قطعاً ویژگی‌های مختلف طراحی و هندسی فضاهای عمومی، ازدحام جمعیت، میزان در دسترس بودن، در میدان دید بودن فضاهایی همچون پارک‌ها، وضعیت

روشنایی‌ها، علائم و تابلوهای شهری به عنوان بخشی از مبلمان و منظر شهری نمونه‌ای از مواردی است که می‌تواند احساس امنیت زنان را در فضاهای عمومی شهری تحت تأثیر قرار دهد. در ادامه به مطالعات صورت گرفته در حوزه‌های مختلف احساس امنیت زنان و فضاهای عمومی شهری اشاره خواهیم کرد.

پیشینه تحقیق

نیومن^۱ در کتاب «مردم و طراحی در شهر پرخشونت» درباره تغییر ساختار محیط شهری پیشنهادهایی ارائه می‌دهد. از جمله ایجاد ظرفیت کالبدی نظارتی در فضا، تا فرصت نظارت برای ساکنان و دیگر نهادها ممکن گردد (Newman, 1973).

همچنین بل در پروژه‌ای در شهر تورنتو از روش برنامه ریزی و طراحی برای ایجاد حس امنیت استفاده نمود. در این برنامه دو راهبرد عمده را برای ایجاد شهر امن تر برای زنان مطرح کردند: اول ایجاد خط مشی‌هایی برای ایجاد فضاهای باز امن شهری و دوم آماده کردن مسئولین شهر که به گزینه‌ها از دور نگاه کنند (Bell, 1991).

فوستر^۲ و همکاران با یک مدل رگرسیون خطی تأثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده روی افراد را در استرالیا تحلیل کردند که با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌هایی می‌توان ترس از جرم را کاهش و میزان پیاده روی را افزایش داد (به نقل از لطفی و دیگران، ۱۳۹۳).

یوتنگ و همکاران در پژوهش خود به مشکلات استفاده زنان از وسایل حمل و نقل عمومی اشاره کرده و اذعان کرده‌اند که طبق آمار سازمان ملل حدود ۹۰ درصد زنان در فضاهای حمل و نقل عمومی نوعی از خشونت یا تجاوز را تجربه کرده‌اند و این خود منجر به اجرای برنامه "امن ساختن شهر مکزیکو سیتی برای زنان و دختران"^۳ شده است (Uteng, 2019).

---

1. Newman

2. Foster

3. Mexico City Safe City and Safe Public Spaces for Women and Girls program

مطالعات و تحقیقات زیادی طی سالهای اخیر در مورد سنجش احساس امنیت در فضاهای عمومی ایران انجام گرفته که مهم‌ترین آنها در رابطه با موضوع حاضر یا نزدیک به آن به شرح زیر بوده است:

زنجانی‌زاده (۱۳۸۱) در بررسی وضعیت زنان، امنیت شهری و عوامل تأثیرگذار بر کاهش امنیت زنان اذعان کرده است که بیش از نیمی از زنان یکی از شهرها هنگام رفت و آمد و فعالیت در سطح شهر احساس ناامنی دارند که این احساس در زنانی که تجربه ناامنی داشته‌اند به مراتب بیشتر بوده است.

رفعیان و سیفایی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای با عنوان فضاهای شهری: بازنگری و ارزیابی کیفی، بر ضرورت بازنگری در فضاهای عمومی بویژه در گرایش‌های نوین شهرسازی تأکید دارند. نتایج حاصل از این تحقیق نشانگر این است که ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی شهری جهت ایجاد سرمایه اجتماعی و تقویت یکپارچگی جامعه، امری ضرریست.

علیخواه و نجیبی (۱۳۸۵) با بررسی «وضعیت ترس زنان از جرم در فضاهای شهری در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران نشان می‌دهند که حدود نیمی از زنان پاسخگو هنگام رفت و آمد در فضاهای عمومی شهری، احساس امنیت ندارند. این میزان در بین زنان با تحصیلات و درآمد کم و زنان ساکن در محلات دارای زمین و ساختمان‌های متروک، بیشتر است.

بمانیان (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری در محدوده پیرامون پارک شهر تهران بیان کرده است که بین احساس امنیت درک شده از فضا و میزان رفت و آمد و استفاده از آن رابطه مستقیمی وجود دارد. در بررسی رابطه بین نوع کاربری و میزان احساس امنیت، بالاترین میزان مربوط به کاربری‌های مسکونی پیرامون پارک شهر است.

احمدی و اسمعیلی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای احساس امنیت زنان را مبتنی بر عوامل چند بعدی و میان رشته‌ای در شهر مشهد مورد سنجش قرار دادند و پیشنهادهایی در

زمینه طراحی شهری و اقدامات لازم که توسط شهرداری‌ها باید انجام بگیرد ارائه داده‌اند.

نتایج مقاله قرایی و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان «بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری» نشان می‌دهد که مردم در انتخاب فضاهای ناامن در کل شهر تفاهم نسبی دارند. اکثریت آن‌ها محله‌های پایین شهر، حاشیه ساختمان‌های نیمه کاره و کوچه‌های خلوت و تاریک را فضاهایی با امنیت کم ارزیابی می‌کنند. این حس عدم امنیت، در خیابان‌های شلوغ و مملو از جمعیت کاهش می‌یابد.

شارع پور و دیگران (۱۳۹۱) در بررسی جامعه شناختی امنیت در زنان شهر آمل اذعان می‌دارند که احساس امنیت تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است. امنیت بُعد عینی مسئله و احساس امنیت بُعد ذهنی تلقی می‌شود. نتایج این تحقیق نشان دهنده رابطه بین احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در سطح میانی و کلان می‌باشد.

جعفری و سجودی (۱۳۹۴) در بررسی وضعیت امنیت زنان در فضاهای شهری رشت به طور اخص در پل‌های عابر پیاده رشت با استفاده از شاخص‌های کالبدی، کارکردی و محیطی - رفتاری به این نتیجه رسیدند که احساس ناامنی درک شده توسط زنان در هر سه شاخص بیشتر از حد متوسط است و بیشترین احساس ناامنی درک شده مربوط به شاخص‌های کالبدی می‌باشد.

با توجه به پیشینه تحقیق ذکر شده اهمیت پژوهش حاضر در ضرورت بررسی مولفه امنیت در سه فضای خاص کالبدی شهر آمل نهفته است. تفاوت تحقیق حاضر با تحقیقات مشابه در این است که در پژوهش‌های پیشین به بررسی میزان امنیت در میدان، خیابان و پارک به صورت یکجا پرداخته نشده است. ضمن این‌که بررسی امنیت با تأکید بر این سه فضای خاص، برای اولین بار است که در شهر آمل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر (سنجش احساس امنیت زنان در فضاهای عمومی) از نوع کاربردی است و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مراحل تحقیق نیز بدین گونه می‌باشد که در جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از روش کتابخانه‌ای و میدانی مرتبط بهره گرفته شده است. گردآوری اطلاعات میدانی در منطقه مورد مطالعه نیز برای دستیابی به سؤالات تحقیق و آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از ابزار پرسشنامه، مصاحبه با مردم و مشاهده مستقیم صورت گرفت. روایی پرسشنامه این پژوهش از طریق مطالعه مقدماتی سؤالات پرسشنامه و تأیید همکاران و کارشناسان متخصص مورد تأیید قرار گرفته است و پایایی پرسشنامه با اجرای طرح مقدماتی و از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که در پرسشنامه پژوهش با نمونه اولیه ۲۰ نفر و اجرای آزمایشی برابر ۰/۸۹ محاسبه گردید که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی خوبی جهت اجراء برخوردار است. برای تحلیل داده‌ها و آزمون آماری از نرم‌افزار spss استفاده شده است. شاخص‌های مورد استفاده برای سنجش میزان امنیت از مطالعات پیشین مورد استفاده قرار گرفته است. در بررسی روابط میان متغیرها از آزمونهای آماری همچون آزمون کروسکال والیس، یومن ویتنی، آزمون فریدمن و آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است.

بر اساس آنچه که انجمن شهرسازی آمریکا در قالب استانداردهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری مطرح کرده است، جهت ارزیابی فضای شهری در مقابل تهدیدها و آسیب‌ها می‌بایست شرایط درونی و بیروی فضا، شامل کاربری‌های مجاور، الگوهای حرکتی، مرزهای فضا، محل‌های بالقوه برای پنهان شدن، روشنایی فضا و جلوگیری از اعمال خرابکارانه مورد توجه قرار گیرند. افزون بر این باید به پیاده روهای اطراف فضا، حرکت خودروها و دسترسی‌ها هم توجه داشت و سپس فضا را لایه بندی امنیتی نمود تا بر اساس این لایه بندی کنترل شوند. (لطفی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۶). در این پژوهش از این ده شاخص استاندارد جهت سنجش احساس امنیت با توجه به ویژگی‌های کالبدی استفاده شده است.

جدول ۱- تبیین شاخص‌های احساس امنیت در فضاهای عمومی

ردیف	شاخص‌ها	تبیین مختصر شاخص‌های احساس امنیت در فضاهای عمومی
۱	مقیاس	فضای بیکران و خالی، اضطراب آور و مقیاس انسانی راحت و آرامبخش است.
۲	ازدحام	تراکم و فشردگی زیاد جمعیت (ازدحام) امکان برخورد فیزیکی و آسیب پذیری را افزایش می‌دهد.
۳	فرم فضا	نمایانی فضا کیفیتی است که در آن نه تنها اشیا و فعالیت‌ها قابل رؤیت‌اند، بلکه به شدت و وضوح تمام خود را به تمام حواس آدمی عرضه می‌کنند.
۴	المان‌های اطلاعاتی	تصویری نیکو از محیط به شخص نوعی احساس امنیت می‌دهد و غالباً افرادی که به دلایل مختلف در شهر احساس گم گشتگی می‌کنند و در تشخیص موقعیت و مسیر خود با مشکل مواجه می‌شوند، از نظر بزهکاران طعمه‌های خوبی می‌شوند.
۵	آلودگی دیداری	اغتشاش بصری در شکل شهر می‌تواند، از طریق احساسی و ادراکی بر روی رفتارهای اجتماعی انعکاس یابد و اغتشاش رفتاری را در فضای شهری توجیه نماید. (عامل افزایش خشونت‌های شهری)
۶	نور و روشنایی	فراوانی وقوع جرائم در تاریکی و روشنایی (شب و روز) تفاوت معناداری دارد.
۷	آلودگی محیطی	عدم رعایت پاکیزگی و نظافت در فضای شهری، اولین نماد هنجارشکنی محسوب می‌شود و نشانه نبود کنترل فردی و جمعی در آنها محسوب می‌شود.
۸	دسترسی حمل و نقل عمومی	کیفیت دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی برای جابجایی مطمئن عموم مردم از مهمترین سازو کارهای شهر امن است.
۹	کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین	اثر کیفیت توزیع و ترکیب فعالیت‌ها بر روی کیفیت زندگی و از این طریق بر رفتارهای نابهنجار و امنیت اجتماعی
۱۰	کیفیت سکونت در محلات مجاور فضا	رابطه کیفیت سکونت و آئومی، اجتماعی (بزهکاری و ناهنجاری)

منبع: (لطفی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۶)

محدوده مورد مطالعه

شهر آمل در بخش میانی استان مازندران با وسعتی بالغ بر $3074/4$ کیلومتر مربع، ۱۲ درصد از کل مساحت استان را در برمی‌گیرد که طبق آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، دارای ۲۳۷۵۲۸ نفر جمعیت بوده است. (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). طبق بررسی‌های انجام گرفته در شهر آمل در سه بافت قدیم، میانی و جدید مهمترین زمان عدم احساس امنیت زنان در این شهر از ساعت ۱۷ تا ۲۱ و از لحاظ مکانی در بافت جدید که مربوط به مزاحمت‌های خیابانی و کیف قاپی است، می‌باشد. (فرماندهی انتظامی ناجا، ۱۳۹۳). در این راستا. تعداد ۴۵۰ پرسشنامه (محاسبه از طریق فرمول کوکران) در بین شهروندان زن آملی تکمیل گردیده است. نوع پرسشگری نیز به صورت تصادفی و میزان دردسترس بودن پرسش شونده‌گان انجام گرفته است. فضاهای عمومی مورد نظر میادین، خیابان‌ها و پارک‌های پر تردد شهر آمل بوده است.

یافته‌های تحقیق

الف- بررسی متغیرهای زمینه‌ای پژوهش:

از نظر موقعیت شغلی، ۴۵/۶ درصد از زنان کارمند، ۱۹/۳ درصد دانشجو و ۳۵/۱ درصد نیز خانه دار می‌باشند. همچنین، ۳۲ درصد از بانوان، مجرد و ۶۸ درصد متأهل می‌باشند. بیشترین درصد مقطع تحصیلی زنان جامعه مورد مطالعه به ترتیب مربوط به مقطع تحصیلی کارشناسی (۳۴/۲ درصد)، دیپلم و فوق دیپلم (۳۲/۲)، کارشناسی ارشد و بالاتر (۱۷/۴) و زیر دیپلم (۱۶/۲) می‌باشد. از نظر سنی، زنان مربوط به طیف ۳۱ الی ۴۰ سال (۳۹/۶ درصد) و بعد از آن مربوط به طیف سنی ۱۸ الی ۳۰ سال (۳۶/۴ درصد) بوده‌اند. توزیع درصد دفعات استفاده از فضاهای عمومی توسط زنان در فضاهای شهری متفاوت است به طوری که، ۲۸/۶ درصد از زنان فقط یک بار در هفته،

۲۲/۷ درصد از زنان دو بار در هفته و همچنین ۲۰/۲ درصد از زنان پنج بار و بیشتر در هفته از فضاهای عمومی استفاده می‌نمایند.

ب- بررسی نرمال بودن متغیرها:

در ابتدا قبل از انجام هر آزمون آماری باید از نرمال یا غیر نرمال بودن داده‌ها اطلاع حاصل نمود. با انجام آزمون کلموگروف-اسمیرنوف روی متغیرها، فرض نرمال بودن آنها مورد سنجش قرار گرفت. در این آزمون فرض صفر نرمال بودن داده‌ها است و زمانی رد می‌شود که سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ شود. نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف نشان می‌دهد که، سطح معناداری در کلیه مؤلفه‌های پژوهش، کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، یعنی سطح معناداری آزمون معنادار شده است، در نتیجه داده‌ها غیر نرمال هستند و باید از آزمون‌های غیر پارامتریک استفاده کرد.

ج- بررسی ارتباط میان متغیرهای زمینه‌ای و شاخص امنیت:

شغل: نتایج آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که با توجه به میانگین‌های رتبه‌ای و سطح معنی‌داری بدست آمده، بین نظرات زنان در مورد سنجش احساس امنیت در فضاهای شهری از لحاظ شغل زنان تفاوت معناداری وجود دارد. ضریب معناداری در این آزمون (۰/۰۰۰) و ضریب کاسکوئر (۳۷/۳۴) می‌باشد. به نظر می‌رسد با توجه به حضور بیشتر زنان شاغل در اجتماع نسبت به زنان خانه دار، ذهنیت آنان نیز نسبت به مقوله امنیت متفاوت خواهد بود.

تحصیلات: نتایج آزمون با توجه به میانگین‌های رتبه‌ای و سطح معناداری بدست آمده نشان می‌دهد که بین نظرات زنان در مورد سنجش احساس امنیت در فضاهای شهری از لحاظ تحصیلاتی تفاوت معناداری وجود دارد. اختلاف معناداری میان میانگین رتبه گروه‌های مختلف تحصیلی وجود دارد که بیشترین اختلاف میان گروه زیردیپلم با کارشناسی ارشد می‌باشد. سطح معناداری در این آزمون (۰/۰۰۱)، درجه آزادی ۳ و ضریب کاسکوئر (۲۶/۲۷) می‌باشد.

سن: بین نظرات زنان در مورد سنجش احساس امنیت در فضاهای شهری از لحاظ سنی تفاوت معناداری وجود دارد. ضریب کا اسکوئر بدست آمده در ارتباط با سن، این معناداری را تأیید می‌کند و ضریب معنا داری نیز کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که اختلاف میان گروه‌های جوان‌تر و میانسال با گروه‌های سنی ۴۰ تا ۵۰ سال و بیشتر از نظر احساس امنیت به طرز فاحشی وجود دارد. سطح معناداری در این آزمون (۰/۰۰۱) و ضریب کا اسکوئر (۳۲/۱۷) می‌باشد.

دفعات استفاده از فضاهای عمومی (در هفته): بین نظرات زنان در مورد سنجش احساس امنیت در فضاهای شهری از لحاظ تعداد دفعات استفاده از فضاهای عمومی شهر در هفته تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. این به این معناست که هرچه تعداد دفعات حضور در فضاهای عمومی بیشتر شود، ترس از حضور در فضا کمتر شده و احساس امنیت بیشتری را به وجود خواهد آورد. ضریب معناداری در این آزمون (۰/۰۰۱)، درجه آزادی ۳، ضریب کا اسکوئر (۲۱/۵۹) می‌باشد.

تأهل: برای آزمون فرضیه مربوط به ارتباط میان امنیت و تأهل از آزمون یومن ویتنی استفاده شده است. نتایج آزمون با توجه به سطح معناداری (۰/۱۵۸) نشان می‌دهد که از نظر زنان مجرد و متأهل، سنجش احساس امنیت در فضاهای شهری تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند. بنابراین فرض صفر تأیید و فرض تحقیق رد می‌شود. ضریب آزمون ۲/۰۲۲ و سطح معناداری ۰/۱۵۸ می‌باشد.

د- مؤلفه‌های کالبدی و احساس امنیت:

برای بررسی تفاوت احساس امنیت زنان در فضاهای شهری آمل با توجه به نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و غیرنرمال بودن داده‌ها از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است. این فضاهای شهری شامل میدان، خیابان و پارک‌ها می‌باشد که با

توجه به ضریب اسکوتر و میزان معناداری فرضیه، وجود ارتباط معنا دار میان فضاهای شهری و احساس امنیت تأیید می‌شود (جدول ۲)

جدول ۲- نتایج آزمون کروسکال والیس در بررسی تفاوت سنجش احساس امنیت زنان در

فضاهای شهری آمل

آزمون کروسکال والیس			میانگین رتبه	تعداد	شاخص‌ها فضاهای شهری	متغیر
سطح معناداری (Sig)	درجه آزادی (df)	Chi- Square (خی دو)				
۰/۰۰۲	۲	۱۲/۵۰۰	۲۴۵/۹۱	۱۵۰	میدان	احساس امنیت
			۲۳۵/۱۰	۱۵۰	خیابان	
			۱۹۵/۴۹	۱۵۰	پارک‌ها	

منبع: نگارندگان

با توجه به جدول ۲، سطح معناداری آزمون کوچک‌تر (۰/۰۰۲) از مقدار ۰/۰۵ شده است. یعنی فرض صفر رد و فرض تحقیق تأیید می‌گردد. همان طور که در جدول ۲ پیداست این احساس امنیت در میدان، خیابان و پارک‌ها متفاوت می‌باشد. این نتیجه با نتایج تحقیق افرادی چون قرایی و همکاران (۱۳۸۹) و علیخواه و نجیبی (۱۳۸۵) که تفاوت معناداری در احساس امنیت زنان در فضاهای مختلف شهری مشاهده نمودند، همخوانی دارد. همچنین مؤلفه‌های احساس امنیت شامل ۱۰ مؤلفه مقیاس، ازدحام، فرم فضا، آلودگی نمادی، آلودگی دیداری، نور، آلودگی محیطی، دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی، کیفیت سکونت در محلات مجاور فضا، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین می‌باشد. برای بررسی تفاوت مؤلفه‌های احساس امنیت زنان در فضاهای شهری با توجه به نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و غیرنرمال بودن داده‌ها از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جداول زیر آمده است:

جدول ۳- تجزیه و تحلیل رتبه‌بندی متغیرهای تحقیق

نوع آزمون	حجم نمونه	درجه آزادی	سطح معناداری	Chi-Square (خی دو)
فریدمن	۴۵۰	۱۰	۰/۰۰۱	۴۵۱/۹۲۰

منبع: نگارندگان

بر اساس نتایج جدول ۳، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، چون سطح معناداری (sig) = ۰/۰۰۱، از خطای اندازه‌گیری ($\alpha=0/005$)، کوچک‌تر است، پس تفاوت معناداری بین متغیرهای تحقیق وجود دارد.

جدول ۴- رتبه بندی متغیرهای تحقیق

ردیف	شاخص‌های تحقیق	میانگین	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	رتبه
۱	مؤلفه مقیاس	۲/۸۸	۰/۹۳۶	۶/۹۶	۳
۲	مؤلفه ازدحام	۲/۷۶	۰/۶۱۷	۶/۸۸	۴
۳	مؤلفه فرم فضا	۲/۴۴	۰/۵۹۳	۵/۱۴	۸
۴	مؤلفه آلودگی نمادی	۲/۷۶	۰/۵۵۳	۷	۲
۵	مؤلفه آلودگی دیداری	۲/۳۷	۰/۵۳۰	۴/۶۶	۱۰
۶	مؤلفه نور	۲/۶۵	۰/۴۹۷	۶/۴۱	۶
۷	مؤلفه آلودگی محیطی	۲/۸۵	۰/۷۳۴	۶/۸۲	۵
۸	مؤلفه نفوذپذیری	۲/۴۹	۰/۸۰۸	۵/۵۹	۷
۹	دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی	۲/۸۲	۰/۶۹۰	۷/۰۸	۱
۱۰	کیفیت سکونت در محلات مجاور فضا	۲/۳۶	۰/۶۹۲	۴/۸۴	۹
۱۱	کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین	۲/۳۱	۰/۷۳۸	۴/۶۲	۱۱

منبع: نگارندگان

با توجه به جدول شماره ۴، بر اساس نتایج رتبه بندی آزمون فریدمن، مؤلفه دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی با میانگین رتبه‌ای ۷/۰۸ در رتبه اول، مؤلفه آلودگی نمادی با میانگین رتبه‌ای ۷ در رتبه دوم، مؤلفه مقیاس با میانگین رتبه‌ای ۶/۹۶ در رتبه سوم و مولفه‌های آلودگی دیداری با میانگین ۴/۶۶ و مؤلفه کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین با میانگین رتبه‌ای ۴/۶۲ در رتبه‌های آخر از مولفه‌های سنجش احساس امنیت زنان در فضاهای شهری آمل قرار دارند.

همچنین برای بررسی تفاوت احساس امنیت زنان در میدان‌های شهری آمل (چاکسر، فجر، صدف، ۱۷ شهریور، قائم) با توجه به نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و غیرنرمال بودن داده‌ها، از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون کروسکال والیس در بررسی تفاوت سنجش احساس امنیت زنان در میدان‌های شهری آمل

آزمون کروسکال والیس			میانگین رتبه	تعداد	شاخص میدان‌های شهری	متغیر
سطح معناداری (Sig)	ددرجه آزادی (df)	Chi-Square (خی دو)				
۰/۱۰۶	۴۴	۷/۶۲۸	۷۷/۷۵	۳۰	چاکسر	احساس امنیت
			۶۲/۵۸	۳۰	فجر	
			۸۷/۱۰	۳۰	صدف	
			۸۴/۳۳	۳۰	۱۷ شهریور	
			۶۵/۷۳	۳۰	قائم	

منبع: نگارندگان

با توجه به جدول ۵ سطح معناداری آزمون بزرگتر (۰/۱۰۶) از مقدار ۰/۰۵ شده است. یعنی فرض تحقیق رد و فرض صفر تأیید می‌گردد. طبق نتایج آزمون ۵ نمی‌توان

چندان تفاوتی میان میدان‌های مختلف شهر آمل بر اساس احساس امنیت زنان قائل شد. اما نتایج آزمون کروسکال والیس برای بررسی تفاوت احساس امنیت زنان در خیابان‌های شهری آمل (نور، طالب آملی، سبزه میدان، امام رضا، هراز) وضعیت متفاوتی را نشان می‌دهد (جدول شماره ۶) که بر خلاف میدان‌های شهری خیابان‌ها نقش مهمتری را در شکل‌گیری این احساس زنان داشته‌اند.

جدول ۶- نتایج آزمون کروسکال والیس در بررسی تفاوت سنجش احساس امنیت زنان در

خیابان‌های شهری آمل

آزمون کروسکال والیس			میانگین رتبه	تعداد	شاخص خیابان‌های شهری	متغیر
سطح معناداری (Sig)	درجه آزادی (df)	Chi- Square (خی دو)				
۰/۰۰۰	۴۴	۲۱/۹۵۰	۷۱/۶۵	۳۰	نور	احساس امنیت
			۵۷/۶۲	۳۰	طالب آملی	
			۸۹/۱۰	۳۰	سبزه میدان	
			۵۹/۲۲	۳۰	امام رضا	
			۹۹/۹۲	۳۰	هراز	

منبع: نگارندگان

بعد از میدان و خیابان، در بررسی احساس امنیت زنان تفاوت معناداری میان احساس امنیت در پارک‌های شهری آمل (دهکده طلایی، بانوان، دانشجو، آزادگان، مادر) مشاهده می‌شود که در این زمینه نیز پارک‌های مختلف شهر آمل از نظر ایجاد احساس امنیت وضعیت متفاوتی نسبت به میدان دارند (جدول شماره ۷).

جدول ۷- نتایج آزمون کروسکال والیس در بررسی تفاوت سنجش احساس امنیت زنان در

پارک‌های شهری آمل

آزمون کروسکال والیس			میانگین رتبه	تعداد	شاخص پارک‌های شهری	متغیر
سطح معناداری (Sig)	درجه آزادی (df)	Chi- Square (خی دو)				
۰/۰۰۱	۴	۴۶/۴۷۷	۱۱۰/۷۳	۳۰	دهکده طلایی	احساس امنیت
			۴۹/۴۷	۳۰	بانوان	
			۸۲/۳۸	۳۰	دانشجو	
			۴۷/۳	۳۰	آزادگان	
			۸۷/۸	۳۰	مادر	

منبع: نگارندگان

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌ها در راستای فضاهای عمومی شهر و احساس امنیت زنان می‌توان اظهار داشت که احساس امنیت در فضاهای شهری آمل با شرایط متفاوتی روبرو می‌باشد به طوری که امنیت در پارک‌ها و خیابان‌های منتخب پژوهش، پایین‌تر از دیگر فضای عمومی شهر یعنی میدان‌های منتخب پژوهش است. نتایج آزمون تحلیل واریانس به تفکیک اولویت هر یک از مؤلفه‌ها و میزان رضایت زنان از کیفیت فضاهای عمومی در محدوده‌های مختلف نشان می‌دهد که خیابان‌ها و پارکها کمترین احساس امنیت و میادین، بیشترین سهم را در میزان رضایت زنان از فضاهای عمومی دارند. بر طبق نتایج تحقیقات پیشین که در تحقیق کسانی مانند (Mozingo, 1989)، بمانیان (۱۳۸۸) و قرائی (۱۳۸۹) به آن اشاره شده است، زنان در عرصه‌های عمومی شلوغ احساس امنیت بیشتری نسبت به فضاهای خلوت می‌کنند که در این تحقیق نیز فضای پارک و خیابان

نسبت به میدان ناامن‌تر می‌باشد که در نتیجه در راستای تحقیقات قبلی فرضیه ما را مورد اثبات قرار می‌دهد.

به نظر می‌رسد که فضای میدان‌ها به دلیل دسترسی همگانی بیشتر و شلوغ‌تر بودن، احساس امنیت بیشتری را نسبت به خیابان و پارک منتقل می‌کنند و افزایش شاخص‌های امنیتی برای زنان در خیابان‌ها و پارک‌ها بوسیله شهرداری‌ها از طریق طراحی‌های اصولی‌تر ضروری به نظر می‌رسد. قطعاً وجود فضاهای بی‌دفاع در خیابان‌ها در ساعات خلوت‌تر مانند عصر و شب این احساس عدم امنیت را بوجود خواهد آورد. در مورد طراحی پارک‌ها مواردی مانند روشنایی مناسب و نظارت بیشتر در فضاهای خلوت‌تر می‌تواند به احساس امنیت بیشتر، کمک فراوانی بکند. همچنین هرگونه تغییر و تحول در فضاهای شهری می‌تواند زنان را دچار قضاوت نسبت به آن محیط کند که آیا این محیط دست‌کاری شده جدید مانند احداث یک پل هوایی یا زیرگذر عابر پیاده در بدنه یک خیابان می‌تواند احساس امنیت وی را تأمین کند یا خیر. بنابراین متولیان شهری نباید صرفاً با تجربه زیستی مردانه دست به ایجاد تغییرات در فضاهای عمومی شهری بزنند و گاهی لازم خواهد بود تا با عینک و خوانشی زنانه به فضاهای شهری بنگرند.

خیابان هراز آمل به عنوان یکی از خیابان‌های مدرن و ویتربینی که در منطقه مرفه نشین شهر آمل واقع شده و از نظر امکانات کالبدی و اجتماعی مانند فضاهای خوانا، روشنایی مناسب، پیاده روهای عریض برای پیاده روی، حضور مستمر مردم و حیات شبانه شهری در وضعیت مناسبی قرار دارد، توانسته این احساس امنیت را برای زنان به وجود بیاورد. در مقابل خیابانی مانند خیابان امام رضا به دلیل کمبود امکانات کالبدی مناسب و عدم تجهیز برای حضور پر رنگ زنان در ساعات مختلف شب و روز، رضایت کمتری را برای زنان رقم زده است. همچنین پارک دهکده طلایی آمل به دلیل پیشینه، موقعیت جغرافیایی و مرکزی که بین دو نیمه شهر دارا می‌باشد توانسته احساس امنیت بیشتری را در مقایسه با سایر پارک‌ها به دست آورد بدیهی است که

پارک‌های دیگر به دلیل موقعیت دسترسی نامناسب، قرار گرفتن در لبه‌های شهری و عدم شناخت کافی، احساس امنیت کمتری را نسبت به پارک دهکده طلایی تداعی می‌کنند.

مؤلفه‌های احساس امنیت و نگرش زنان بر اساس نتایج رتبه بندی آزمون فریدمن نشان می‌دهد که مؤلفه دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی در رتبه اول و مؤلفه فعالیت‌ها و کاربری زمین در رتبه پایین‌تری قرار دارد که یافته‌ها حاکی از تفاوت معنادار بین مؤلفه‌های احساس امنیت و نگرش زنان در فضاهای شهری است. مؤلفه‌های فعالیت و کاربری زمین، فرم فضا، آلودگی دیداری، نور، کیفیت سکونت در محلات مجاور فضا، تأثیر منفی در امنیت زنان دارند که نتایج آزمون کلموگراف اسمیرنوف این نتیجه را مورد تأیید قرار می‌دهد. نتایج این بخش از پژوهش در راستای تحقیقات پیشین از جمله جعفری و سجودی (۱۳۹۴) می‌باشد که شاخص‌های کالبدی را در احساس عدم امنیت زنان مورد بررسی قرار داده است و تمام آن شاخص‌ها در این موضوع رابطه معناداری داشته‌اند.

به نظر می‌رسد که یکی از دلایل احساس عدم امنیت در پارک‌ها و خیابان‌ها توسط زنان آمل، به دلیل نقص در همین مؤلفه‌های کالبدی باشد چرا که کاربری زمین به صورت فرسوده با نفوذپذیری خاص این بافت‌ها، عدم سیستم روشنایی مناسب در خیابان‌ها و پارک‌ها، عدم خوانایی فضاها، شکل فضاها و سطوح مختلف کیفیت سکونت بر احساس عدم امنیت زنان آمل به نسبت سایر مؤلفه‌ها تأثیر گذار بوده است. بیشترین احساس امنیت در فضاهای خدمات حمل و نقل عمومی عمدتاً به دلیل جدا بودن این فضاها برای زنان و مردان بوده است. هرچند که این موضوع، جداسازی و تفکیک فضاهای شهری را تأیید نمی‌کند چرا که فضاهای شهری باید به درجه‌ای از امنیت و آسایش برسند تا نیازی به تفکیک فضاها و چه بسا جنسیتی شدن بیشتر جامعه نباشد.

همچنین میان متغیرهای زمینه‌ای همچون سن، تحصیلات، شغل، تعداد دفعات و

احساس امنیت تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین به تفکیک گروه‌های سنی، نوع شغل، میزان تحصیلات و تعداد دفعات استفاده از فضاهای عمومی، سنجش‌های متفاوتی از وضعیت امنیت در فضاهای شهری خواهیم داشت. به نظر می‌رسد که دلیل احساس امنیت بیشتر در سنین جوانی نسبت به کهنسالی این باشد که روحیه محافظه کاری و غلبه ترس در سنین بالا موجب این احساس عدم امنیت خواهد شد. از طرف دیگر تحصیلات بیشتر جسارت و جرات بیشتری در محیط داده و آگاهی بیشتری را در دفاع از حقوق شهروندی در پی خواهد داشت که در نتیجه بر احساس امنیت بیشتر تاثیرگذار خواهد بود که این نتیجه همسو با نتایج پژوهش علیخواه ونجیبی (۱۳۸۵) می‌باشد. این مسئله در وضعیت شغلی نیز مشاهده می‌شود. به نظر می‌رسد زنانی که بیشتر در اجتماع حضور دارند (مانند کارمندان و دانشجویان) احساس امنیت بیشتری در فضاهای عمومی نسبت به زنان خانه دار دارند. قطعاً حضور در اجتماع، اعتماد به نفس بیشتری در پی داشته و بر احساس امنیت آنها تاثیرگذار خواهد بود.

فضاهای عمومی شهری از عناصر مهم یک شهر هستند که از گذشته تاکنون در سکونت‌های شهری به عنوان عرصه ارتباطات فیزیکی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته‌اند. با توجه به اهداف پژوهش حاضر و همچنین نتایج آن می‌توان دریافت که در بین فضاهای عمومی مختلف شهر آمل، عدم تعادل از نظر شاخص‌های مختلف ذکر شده وجود دارد. بنابراین از نتایج چنین بر می‌آید که برای سنجش امنیت زنان در دهه‌های بعد نیاز مبرم به تصمیم‌گیری و اجرای بهینه پروژه‌های شهری و توزیع عادلانه آنها در مناطق مختلف، وجود دارد که در نهایت به فضاهای امن شهری منتهی گردد. نکته قابل ذکر این است که نتایج تحقیق حاضر در قالب فضاهای عمومی منتخب بوده و قابل تعمیم به همه فضاهای عمومی شهر آمل نمی‌باشد، پس برای رسیدن به نتایج عام‌تر، باید سایر فضاهای عمومی شهر مورد بررسی قرار گیرند.

منابع

- بمانیان، محمدرضا؛ رفیعیان، مجتبی و ضابطیان، الهام. (۱۳۸۸)، سنجش عوامل موثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری در محدوده پیرامون پارک شهر، *پژوهش زنان*، شماره ۳: ۴-۶۷.
- بیات، بهرام. (۱۳۸۷)، تبیین جامعه شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی با تأکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۱۶.
- پوراحمد، احمد و سالاروندیان، فاطمه. (۱۳۹۱)، روند تحولات تاریخی فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از قاجاریه تاکنون در شهر تهران، *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، دوره ۱۰، شماره ۳: ۵۱-۷۴.
- جعفری مهرآبادی، مریم و سجودی، مریم. (۱۳۹۴)، بررسی وضعیت امنیت زنان در فضاهای شهری، نمونه موردی: پل‌های عابر پیاده شهر رشت، *پژوهشنامه جغرافیای انتظامی*، دوره ۳، شماره ۱۰: ۶۱-۸۵.
- *درگاه ملی آمار ایران*. (۱۳۹۵)، سرشماری نفوس و مسکن.
- رفیعیان، مجتبی و سیفیایی، مهسا. (۱۳۸۴)، فضاهای عمومی شهر، بازنگری و ارزیابی کیفی، *فصلنامه هنرهای زیبا*، دانشگاه تهران شماره ۲۳. قابل دسترس در: <http://www.shahrsazionline.com>
- زنجانی‌زاده اعزازی، هما. (۱۳۸۰)، زنان و امنیت شهری، *مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، دوره ۳۴، شماره ۳-۴.
- شارع‌پور، محمود؛ تقوی، سیده‌زینب و سلیمانی بشلی، محمدرضا. (۱۳۹۱)، بررسی جامعه شناختی احساس امنیت زنان در شهر آمل، *فصلنامه زن و مطالعات خانواده*، دوره ۵، شماره ۱.
- صالحی، اسماعیل. (۱۳۸۶)، نقش برنامه ریزی و طراحی محیطی در پارک‌های شهری امن. ضمیمه *ماهنامه شهرداری‌ها*، ویژه نامه شماره ۲۴.
- علیرضائزاد، سهیلا و سرائی، حسن. (۱۳۸۶)، زن در عرصه عمومی: مطالعه‌ای در مورد فضاهای عمومی، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۳۰: ۱۲۳-۱۴۹.
- علیخواه، فردین، نجیبی ربیعی، مریم. (۱۳۸۵)، زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲: ۱۰۹-۱۳۱.
- قرایی، فریبا؛ راد جهانبانی، نفیسه و رشیدپور، نازیال. (۱۳۸۹)، بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران، *آرمانشهر*، شماره ۴.

– کاشانی جو، خشایار. (۱۳۸۹)، بازشناخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری، *فصلنامه هویت شهر*، سال چهارم، شماره ۶.

– گزارش فرماندهی انتظامی ناجا. (۱۳۸۳)، شهرستان آمل.

– لطفی، صدیقه؛ آنامرادنژاد، رحیم و ساسانی‌پور، محمد. (۱۳۹۳)، بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی، مطالعه موردی: کلانشهر شیراز؛ *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال پنجم، شماره ۱۹: ۳۹-۵۶.

– نیومن، اسکار. (۱۳۸۷)، *خلق فضاهای قابل دفاع*، ترجمه: فائزه رواقی و کاوه صابر، تهران: طحان.

- Bell, W. (1998). *Woman and community safety. Conference of Safer Communities: Strategic Directions in Urban Planning*, Melbourne.
- Derosé, K.P, Han, B, Williamson,S & Cohen,D.A. (2018). Gender Disparities in Park Use and Physical Activity among Residents of High-Poverty Neighborhoods in Los Angeles, *Women's Health Issues*, 28(1), 6-13.
- Foster, S, Knuiam, M, Villanueva, K, Wood, L, Christian, H, and Giles-Corti, B. (2014). Does walkable neighborhood design influence the association between objective crime and walking? *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11:100.
- Hampton, K. N, Goulet, L. S, and Albanesius, G. (2015). Change in the social life of urban public spaces: The rise of mobile phones and women, and the decline of aloneness over 30 years. *Urban Studies*, 52(8), 1489-1504. <https://doi.org/10.1177/0042098014534905>
- Hashim, N.H.M, Thani, S.K.S.O, Jamaludin, M.A, and Yatim, N.A. (2016). A Perceptual Study on the Influence of Vegetation Design towards Women's Safety in Public Park, *Social and Behavioral Sciences*, 234, 280 – 288.
- Mahrous, A.M, Moustafa, Y.M, and Abou El-Ela, M.A. (2018). Physical characteristics and perceived security in urban parks: Investigation in the Egyptian context, *Ain Shams Engineering Journal*, 9(4), 3055-3066.
- Mozingo, L. (1989). Women and downtown open spaces. *Places*, 6(1), 38–47.
- Newman, O. (1973). Defensible space: Crime Prevention through Urban Design. Retrieved from <https://www.worldcat.org/title/defensible-space-crime-prevention-through-urban-design/oclc/1045547231?referer=di&ht=edition>
- Uteng, T, Singh, Y. J, and Lam, T. (2019). Safety and daily mobilities of urban women-Methodologies to confront the policy of invisibility. *In Measuring Transport Equity*, 187–202.
- Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-814818-1.00012-3>.